

Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle

Sivistys- ja tiedejaosto perjantai 17.5.2024 klo 9.00 / VNS 2/2024 vp / Asiantuntijapyyntö (13.5.2024)

Lausunto Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025-2028 (VNS 2/2024 vp)

Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL kiittää valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostoa lausuntopyynnöstä koskien Valtioneuvoston selontekoa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025-2028 (VNS 2/2024 vp) opintotuen osalta sekä tilannekuva opintotuen kokonaisuudistukseen. Kunnioittavasti SYL lausuu seuraavaa.

Opiskelijoiden siirto opintotuen asumislisän piiriin

SYL vastustaa jyrkästi opiskelijoiden siirtämistä yleisestä asumistuesta takaisin opintotuen asumislisän piiriin. SYL näkee yleisen asumistuen olevan nykyisessä järjestelmässä opiskelijoille parhaiten toimiva asumisen tuki, joka huomioi asumisen kustannusten vaihtelut, kohdentuu hyvin sekä myös ehkäisee opiskelijoiden siirtymistä toimeentulotuelle.

Siirron arvioiduksi nettosäästöksi on todettu 57 miljoonaa euroa vuoteen 2028 mennessä. SYL korostaa, että hallituskaudella opiskelijoiden rahamääräisten etuuksien heikennykset ovat ennennäkemättömiä ja kohdentuvat opiskelijoihin suhteettoman suurina. Jo syksyllä 2023 julkaistuissa STM:n ja THL:n vaikutusarvioinneissa opiskelijat tunnistettiin yhdeksi raskaimpien leikkausten kohteeksi joutuviksi ihmisryhmiksi. Siirto heikentää opiskelijoiden rahallisia etuuksia entisestään.

Selonteossa ei oteta kantaa asumislisän malliin tai tasoon, mutta hallituksen päätöksissä uusista menosopeutuksista on arvioitu tason olevan noin 260€/kk. SYL pitää tätä tasoa riittämättömänä ja huomauttaa, että arviossa käytetty asumislisän tason summa on opiskelijan asumisen tuen maksimi, kun taas menosopeutuksissa summaa on verrattu yksin asuvien opintotukea nostavien opiskelijoiden keskiarvoon. Lisäksi edellistä asumislisän tasoa (201,6e/kk) on viimeksi korotettu vuonna 2005. Asumislisä on jo vuoteen 2023 verrattuna menettänyt ostovoimastaan 88,8 euroa. Näin ollen suunniteltu korotus asumislisän tasoon on riittämätön kattamaan elinkustannusindeksin nousua vuosien 2005-2023 ajalta.

Opintotuen asumislisän mallissa on lisäksi useita muita eri haasteita. Asumislisä ei ota huomioon vaihtelevia asumisen kustannuksia, mistä syystä leikkaus kohdistuu erityisesti pääkaupunkiseudulla asuviin opiskelijoihin, missä asumiskustannukset ovat yleisestikin korkeammat muuhun maahan verrattuna. SYL:n arvion mukaan muutos voi leikata opiskelijalta jopa 52,90-134,10€/kk. Verrattaessa asumistuen tasoon ennen siihen kohdennettuja leikkauksia vähenee yksin asuvan opiskelijan asumisen tuki jopa 97,60-205,60€/kk.

SYL huomauttaa, että yleinen asumistuki on ympärivuotinen asumisen tukemisen muoto, kun taas asumislisä on sidoksissa opintosuorituksiin. Opiskelijoiden siirto takaisin opintotuen asumislisään voi nostaa huomattavasti perustoimeentulotuen kustannuksia, kun kesäaikana ja opintotuen ulkopuolisina kuukausina entistä useampi opiskelija joutuisi turvautumaan toimeentulotukeen. SYL haluaa myös muistuttaa, että opintotukikuukausia leikattiin vuonna 2017 yleisen asumistuen siirron yhteydessä. Opiskelijalla on vähemmän opintotukikuukausia käytettävissä eivätkä tukikuukaudet näin ollen riitä opiskelijalla enää kesän aikaisille opinnoille. Lisäksi asumislisä ei ole sidoksissa siihen sopivaan indeksiin, mistä syystä asumislisän taso uhkaa jäädä myös tulevaisuudessa riittämättömäksi.

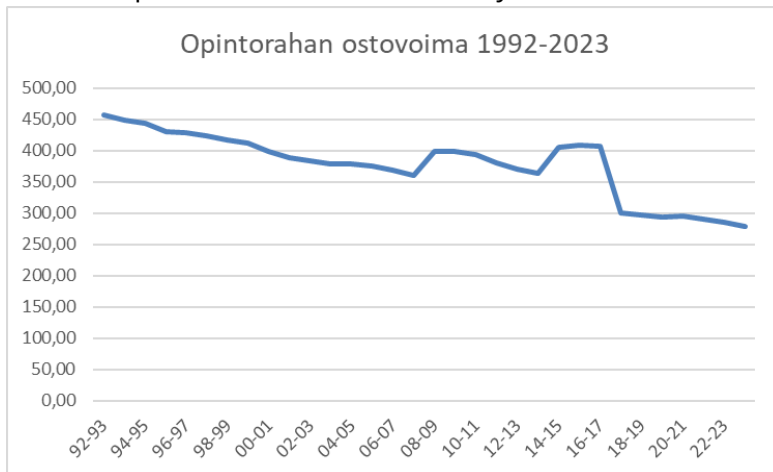
SYL huomauttaa, että opiskelijat ovat moninainen joukko. Osa opiskelijoista on pystynyt täydentämään toimeentulon leikkauksia työnteolla, mutta merkittävällä osalla siihen ei ole mahdollisuutta esimerkiksi opintojen vaativuuden, työn saatavuuden tai terveydellisen tilanteen vuoksi. **Asumisen**

tukemisen leikkaukset vaikeuttaisivat hyvin vakavasti erityisesti heikommassa tilanteessa olevien opiskelijoiden päätoimisen opiskelun mahdollisuuksia.

Opintorahan indeksijäädytys vuosiksi 2025-2027

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025-2028 sisältää opintotuen indeksijäädytyksen vuosiksi 2025-2027. Yleisimpään opintorahan tasoon (279,38 euroa) indeksijäädytys tarkoittaisi hallituksen esityksen mukaan 31,70 euron heikennystä. Indeksijäädytyksen myötä opintorahan ostovoima laskisi noin 250 euroon nykyrahassa mitattuna eli se laskisi tasolleen sitten lukuvuoden 1991-1992. Kuviossa 1 on esitetty opintorahan ostovoiman kehitys lukuvuosina 1991/1992 - 2022/2023. Opintoraha on menneinä kolmena vuosikymmenenä menettänyt ostovoimaansa noin 180 euron edestä, sillä näinä vuosina indeksikorotuksia on tehty vain kuutena vuonna.

Kuvio 1: Opintorahan ostovoiman kehitys vuosina lukuvuosina 1992/1993 - 2023/2024.

Lähde: Kansaneläkelaitos

SYL pitää opintotukeen kohdistuvia indeksijäädytyksiä vaikutuksiltaan kielteisinä ja vastustaa niitä. Kun opintorahan ostovoima laskee, sen tuottama kannuste kuukausittain vaaditun 5 opintopisteen suorittamiseen heikkenee. Samaan aikaan nouseva palkkataso muuttaa työntekoa jatkuvasti palkitsevammaksi suhteessa heikkenevään opintorahaan, jolloin opiskelijoiden kannuste priorisoida työntekoa opintojen edelle voimistuu. **SYL katsoo, että edellä luetellut perusteet opintotuen jättämiselle indeksijäädytysten ulkopuolelle ovat vahvat.**

Opintotuen kokonaisuudistuksen tilannekuva

Opintotukijärjestelmä on kehittynyt liian pitkään reaktiivisten muutosten ohjaamana ja muuttunut sitä myötä osin epätarkoituksenmukaiseksi ja monimutkaiseksi. SYL näkee opintotuen kokonaisuudistuksen toteuttamisen tarpeellisenä toimena. On kuitenkin välttämätöntä, että opintotuen kokonaisuudistus toteutetaan huolellisesti valmistellen ja opiskelijoiden toimeentuloa kokonaisvaltaisesti tarkastellen. SYL on huolissaan siitä, ettei uudistukselle ei ole kohdennettu rahoitusta eikä näin ollen opintotukeen välttämättömiä parannuksia saada toteutettua.

SYL pitää epätarkoituksenmukaisena, että opintotukeen tehdään mittavia muutoksia kesken opintotuen kokonaisuudistusta ja ilman kokonaisvaltaista tarkastelua ja vaikutusten arviointia. Opiskelijoiden siirron opintotuen asumislisän piiriin, opintorahan indeksijäädytyksen sekä lainatakauksen noston seurauksesta opiskelijat tulevat velkaantumaan entistäkin enemmän. Pahimmillaan toimet leikkaavat jopa 269,30 euroa opiskelijan rahallisista etuuksista verrattuna vuoden 2023 tasoon, joka on kolmas osa opiskelijan rahallisista etuuksista.

Taulukko 1: Yksin asuvan opiskelijan etuuksiin kohdistuvien muutoksien vaikutus korkeimmillaan kuukausitasolla vuonna 2027 verrattuna vuoteen 2023

Muutos korkeakouluopiskelijoiden toimeentulossa	Vaikutus
Opintorahan indeksijäädytys	- 31,70 €/kk
Opiskelijoiden siirto opintotuen asumislisälle	- 97,60-205,60 €/kk
Korotetusta opintolainaosuudesta aiheutuva korko (ol. 4 %)	- 32 €/kk
Yhteensä	- n. 161,30-269,30 €/kk

SYL arvioi, että toimeentulon leikkaukset heikentävät perustavanlaatuisesti kouluttautumisen ja päätoimisen opiskelun mahdollisuuksia, kun edellytykset opiskelun aikaiselle toimeentulolle heikkenevät. Sillä tulee olemaan kielteinen vaikutus opiskelijoiden mielen hyvinvointiin ja opiskelukykyyn, joiden perusta turvattu ja riittävä toimeentulo on. SYL on huolissaan erityisesti heikommin opiskelun edellytyksin varustettujen opiskelijoiden, kuten perheellisten, osaopiskelukykyisten sekä mielenterveyden ja muista terveysvaikeuksista kärsivien mahdollisuudesta opiskella päätoimisesti tulevaisuudessa. Onkin todennäköistä, että opiskelijoiden sosiaalinen ja taloudellinen eriytyminen tulee voimistumaan, kun hyvin pärjäävät opiskelijat pystyvät välttämään lainaan turvautumista, kun muilla lainamäärät kasvavat. Pidemmällä aikavälillä opiskelijoiden eriytymisellä ja velkaantumisella tulee varmasti olemaan seurauksia nuorten aikuisten valmiuksiin tehdä suuria elämänpäätöksiä, kuten ostaa asuntoa tai perustaa perhettä, kun taloudellinen asema on aikaisempaa heikompi.

Näillä perusteilla SYL toivoo, että opintotuen kokonaisuudistuksen toteuttamiseen kohdennettaisiin rahoitusta, jotta opintotukeen välttämättömiä parannuksia saada toteutettua ja heikoimmassa asemassa olevien opiskelijoiden toimeentulo turvattua. Ensisijaisena toimenä opiskelijoiden toimeentulon varmistamisessa tulisi tavoitella opintorahan tason nostoa korvaamaan opiskelijoihin kohdistuneita leikkauksia opintotuen kannustavuuden varmistamiseksi.

1. Opintotuen opintorahaosuuden tason korottaminen 160 eurolla.
2. Opintotuen tulisi olla kaikilta osin indeksiin sidottu.
3. Opintotuen keston riittävyyden varmistaminen lisäämällä käytössä olevia tukikuukausia.
4. Opintolainan turvallisuuden parantaminen esimerkiksi korkosuojalla tai korkoavustuksen ehtoja parantamalla.
5. Opintotuen ja muun sosiaaliturvan yhteensopivuuden parantaminen sosiaaliturvauudistuksen yhteydessä.

Helsingissä 15.5.2024

Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry

Akseli Tiitta
puheenjohtaja

Roope Tukia
pääsihteeri

Lisätietoja:

Sonja Naalisvaara

sosiaalipolitiikan asiantuntija (opiskelijan toimeentulo, asuminen)

sonja.naalisvaara@syl.fi, 040 687 6353